

**Pekka Haavisto**  
**Ulkoministeri**

**27.11.2019**

**Puhe Paasikivi-seurassa**  
**Muutosvarauksin**

Arvoisa puhemies Vanhanen, hyvät kuulijat,

Aloitan pienellä kertomuksella tämän seuran päähenkilöstä. Veljeni Esko aloitti pankkiuransa KOP:n ekonomistina ja sai työhuoneekseen Paasikiven entisen työhuoneen KOP:n pääkonttorissa Aleksanterinkadulla.

Paasikiven työhuoneen yhtenä erityispiirteenä olivat kaksoisovet. Ovien välissä oli pieni eteistila. Talon henkilökunta tiesi kertoa, että tuplaovet olivat aikanaan olleet tarpeen, ettei Paasikiven ääni kaihunut käytävällä liian kovana hänen kiihtyessään.

Paasikiven vanha työpöytä oli huoneessa tallella. Sen vasemmalla puolella parketissa oli mustunut, lahonnut kohta. Sen talon henkilökunta tiesi syntyneen siitä, että Paasikivellä oli tapana tumpata sikarinsa parketille ja kaataa karahvista vettä päälle.

Näin legendat syntyvät.

--

Hyvät kuulijat,

Pääministeri Antti Rinteen ensimmäisten kuukausien aikana olen useita kertoja vastannut kansainvälisten yhteistyökumppaniemme kysymykseen, mikä Suomen ulkopolitiikassa on muuttunut, ja mikä

siinä on ennallaan. Monelle kysyjälle tuottaa yllätyksen se, miten hallituksessa olevista puolueista riippumatta ulkopolitiikan peruslinja pysyy vakaana ja ennustettavana, eikä ulkopolitiikan kysymyksistä – ainakaan tällä hetkellä – käydä Suomessa kovaa sisäistä kiivailua.

Maailma ympärillämme on kovassa murroksessa, eikä voi ajatella niin, että olisimme sivustakatsojia tämän murroksen keskellä. Meidän pitää päinvastoin huolehtia siitä, että Suomen kaltaiselle maalle ja ajattelutavallemme on elintilaa maailmassa, ja että meillä olisi mahdollisimman laajasti ajattelutapaamme ja intressejämme ymmärättäviä kumppaneita. On myös jatkuvasti punnittava, keiden kanssa ajatukset ja edut menevät yksiin.

Paljon on puhuttu geopolitiikan paluusta, mutta näen maailmassa paljon myös aatteiden ja ajatusten taistelua. Protektionismi on nostanut vahvasti päätään. Ylhäältäpäin johdetut demokraattiset mallit – jos niitä sellaisiksi voi kutsua – ovat myös suosiossa. Näiden lisäksi on valtavia myllertäviä voimia niin kovan nationalismin kuin uskonnollisten ääriliikkeiden ympärillä. ISIS:n muodostama ”rajaton valtio”, kalifaatti, on ollut yksi esimerkki tällaisesta.

Meidän on siis yhtä aikaa pidettävä silmällä niin maantiedettä kuin aatteiden ja ideologioiden voimaa, mietittävä muuttuvan talouden mukanaan tuomia haasteita ja tutkittava uutta, informaatioteknologioihin perustuvaa maailmankylää, jossa kasvavat niin hyvän kuin pahankin tiedon puut. Kyber- ja hybridiuhat ovat esimerkkejä uusista vaikutuskeinoista, jotka täydentävät perinteisiä turvallisuus- ja sotilasuhkia.

Hyvät kuulijat,

Ehkä eniten kysymyksiä herättänyt kohta Rinteen hallituksen ohjelmassa kuuluu: ”Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka on ihmisoikeusperustaista.” On jopa kysytty, eikö ole vähän naivia ja yksisilmäistä alkaa nyt puhua ihmisoikeuksista maailmassa, joka on muuten suurten myllerrysten keskellä. Ihmisoikeudet koetaan kovin ”pehmeäksi” asiaksi tässä kovassa maailmassa.

Hallitusohjelma kuvaa Suomen ulkopolitiikan arvopohjaa siten, että arvopohjassa keskeistä on ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteen, demokratian, rauhan, vapauden, suvaitsevaisuuden ja tasa-arvon edistäminen kaikessa kansainvälisessä toiminnassa.

Mietin ihmisoikeusperustaisuutta ja arvopohjaa vieraillessani tämän viikon maanantaina Ruotsin ulkoministerin Ann Linden kanssa Valko-Venäjällä. Ensiksi on tehtävä se huomio, että Suomi ja Ruotsi eivät ehkä koskaan ole ulko- ja turvallisuuspolitiikassaan tehneet niin läheistä yhteistyötä kuin nyt. Jo Juha Sipilän hallituksen aikaan kahdenvälinen yhteistyö entisestään vahvistui. Käydessämme Valko-Venäjällä viestimme oli yhteinen, ja se oli mahdollista välittää niin presidentti Lukashenkalle kuin ulkoministeri Makeille.

Meidät myös toivotettiin tervetulleeksi Valko-Venäjälle yhteisin sanakääntein, ”pohjoismaisen mallin” edustajina. Tätä mallia kertoivat valkovenäläiset isäntämme itsekin tavoittelevan, ennen kaikkea yhteiskunnan vastuussa huonompiosaisistaan.

Tavanomaiseen yhteistyöhön kuuluvien asioiden rinnalla kävimme lävitse niin ETYJ:n kriittiset arviot Valko-Venäjän äskeisistä

parlamenttivaaleista kuin kritiikin edelleen voimassa olevaa kuolemanrangaistuslainsäädäntöä kohtaan. Tapasimme myös opposition ja kansalaisjärjestöjen edustajia.

Vaikka mielipiteet eivät kaikissa kysymyksissä olleet yhtenevät, halu dialogin jatkamiselle oli molemminpuolinen. Myös yhteistyö Valko-Venäjän ja EU:n välillä koettiin tärkeäksi, ja pidimme merkityksellisenä keskustella myös EU:sta ja sen yhteisestä arvopohjasta. Valko-Venäjän lehdistöllä oli meille näistä asioista paljon kysymyksiä. Minulle jäi tunne, että vierailu ei mennyt hukkaan, vaan että toive yhteistyön jatkumisesta vahvistui.

Hyvät kuulijat,

Euroopan Unioni kuvataan usein myös arvoyhteisönä, vaikka viime aikoina on yhä useammin herätetty kysymys, jaammeko keskenämme samat arvot.

Kun Helsingissä kesällä järjestettiin EU:n epävirallinen ulkoministerikokous, Gymnich, järjestimme kokouksen lounaan yhteydessä ministereille mahdollisuuden kuunnella ja keskustella ihmisoikeuspuolustajien kanssa. Mukana oli naisaktivisteja Ukrainasta, Bahrainista, Ugandasta ja Suomesta kertomassa omista kokemuksistaan ja omasta työstään. Jälkeenpäin useampi eurooppalainen ulkoministeri tuli sanomaan, että tämä oli yksi kiinnostavimmista ministerikokouksista, johon he ovat ottaneet osaa.

Ihmisoikeusperustainen ulkopoliittika ei ole megafoniin huutamista, vaan asiallisessa ja perustellussa keskustelussa niiden arvojen, periaatteiden ja demokraattisten toimintatapojen

puolustamista, jotka ovat meille tärkeitä. Keskusteluissa voimme nostaa vaikeatkin asiat pöydälle, emme kaihda niitä. Emme kuitenkaan puhu tornista alaspäin, vaan käymme vuoropuhelua, jossa myös niitä asioita saa nostaa esille, jotka saattavat olla heikosti meillä Suomessa.

Hyvät kuulijat,

Itse ajattelen ihmisoikeuksiin perustuvaa ulkopolitiikkaa tapana jäsentää tällä hetkellä suuria, maailmassa vallalla olevia trendejä katsoen tilannetta yksilön ja yksilön oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Se ei ole yhtään huono näkökulma maailmassa, jossa erilaiset autoritaariset ja yksilön oikeuksia vähättelevät trendit ovat vahvistuneet, ja jossa liian monien perusoikeudet jäävät edelleen toteuttamatta kehityksen puutteen tai konfliktien vuoksi.

Ukrainan ja Venäjän kriisissä, Krimin miehityksessä ja Itä-Ukrainan konfliktissa kysymys on myös perustavanlaatuisten ihmisoikeuksien toteutumisesta. Aselepo Dombassin kontaktilinjalla tuntuu tavallisten ukrainalaisten arjessa. Vieraillessani kontaktilinjalla kuulin kuinka vanhukset kulkevat rajan yli hakemaan eläkkeitään ja perheet sopivat jälleennäkemisistä. Suomi on tukenut aselepoa muun muassa antamalla apua miinanraivaukseen. Nyt olisi tärkeää edetä Minskin sopimusten toteuttamiseen. Tieto Normandia-ryhmän kokoontumisesta joulukuussa on toivoa herättävä, vaikka matka rauhaan on pitkä.

Jugoslavian hajoamissodat varjostivat Euroopan myönteistä kehitystä 1990-luvulla. Kun kävin tänä syksynä kuudessa Länsi-Balkanin maassa, tuli vahvasti mieleeni, että eurooppalaisella integraatiolla olisi näissä maissa nyt hyvin suuri merkitys. Ratkaisua EU:n laajenemisasiassa ei löytynyt Suomen puheenjohtajuuskaudella Pohjois-Makedonian ja Albanian kohdalla, mutta meidän pitäisi vain lisätä ponnisteluja koko Länsi-Balkanin osalta. Vaarana on maiden sisäisen kehityksen ongelmat ja yleinen disintegraatio, jota monet voimat mielellään käyttäisivät hyväkseen.

Kun EU on elänyt viime vuodet omaa vaikeaa kehitystään Brexitin kanssa, on meiltä helposti jäänyt vähemmälle huomiolle esimerkiksi latinalainen Amerikka, joka juuri nyt kuohuu monella tavalla – ajatellaanpa vain tilanteita Venezuelassa, Boliviassa, Chilessä tai Ecuadorissa. Taas kerran, ihmisoikeusperustaisuus ja perusoikeuksien toteutuminen antavat ainakin yhden mittarin seurata näiden maiden tilannetta ja kehitystä. Meitä saattaa olla täällä salissa muitakin, joiden yhteiskunnalliseen heräämiseen Chilen tilanne vuonna 1973 vaikutti vahvasti. Euroopan Unionissa tällä hetkellä venetsuelalaiset turvapaikanhakijat muodostavat suurimpiin kuuluvan turvapaikanhakijaryhmän. Tätä ei juurikaan havaitse Suomessa, kun paine kohdistuu ennen kaikkea Espanjaan.

Kykymme analysoida Aasian tai Afrikan suuria trendejä ei myöskään aina ole ollut hyvä. USA ja Kiina näyttäytyvät nyt monella sektorilla ja monilla maantieteellisillä alueilla kilpakumppaneilta. Kiinan tavoitteena on pitkällä aikavälillä kasvaa myös taloudessa suurimmaksi. Nykyistä enemmän tulisikin kiinnittää huomiota Aasian sisäiseen dynamiikkaan ja sen

kehitykseen. Hongkongin tapahtumat muistuttavat siitä, että taas kerran ihmisoikeudet ja kansalaisvapaudet ovat kriittisiä tekijöitä myös suurvaltojen kehityksen kannalta.

Pitkään jatkuneet konfliktit vievät kokonaisten kansakuntien elinvoiman. Afganistanin tilanne on esimerkki tällaisesta. Vaikka Afganistan kuuluu Suomenkin suurimpiin kehitysyhteistyökumppaneihin, ja vaikka olemme olleet siellä pitkään mukana myös sotilaallisessa kriisinhallinnassa, ei konfliktin loppua ole näköpiirissä. Mahdolliset neuvottelut Talebanin ja USA:n välillä voisivat olla päänavaus uusiin ratkaisuihin. Samalla olisi huolehdittava siitä, ettei viime vuosikymmenten edistystä naisten ja tyttöjen oikeuksissa lähdetä purkamaan Afganistanissa tai muuallakaan. Suomi on myös aina valmis tarjoamaan hyviä palveluksia, mikäli sellaisia tarvitaan.

Afrikasta emme usein osaa odottaa positiivisia uutisia. Meidän uutisoinnissamme Afrikka näyttäytyy usein moniongelmaiselta mantereelta, ja ongelmat näyttäytyvät Euroopassa ennen kaikkea potentiaalisena siirtolaisuuden ja pakolaisuuden kasvuna. Analyysia pitäisi tästä kuitenkin paljon syventää. Viimeaikainen kehitys esimerkiksi Etiopiassa ja Sudanissa on äärimmäisen kiinnostavaa – eletään ikään kuin uutta arabikevättä maissa, joihin edellinen kansalaisvapauksia korostanut aalto ei vielä ulottunut. Ovatko vaikutukset kestävämpiä kuin edellisessä aallossa, siihen voimme itsekin vaikuttaa.

Hyvät kuulijat,

Puhun ihmisoikeuksista ja kansalaisvapauksista osana sellaista maailmanjärjestystä, joka asteittain syntyi toisen maailmansodan jälkeen. Tällainen maailma laajeni Berliinin muurin murtuessa ja vapauden tuulten puhaltaessa keski- ja itä-Euroopassa.

Jos ihmisoikeuksien ja kansalaisvapauksien ”manner” maailmassa pienenee ja heikkenee, se on menetys myös Suomelle. Meidän liikkumatilamme pienenee, jos toisenlaiset arvot ottavat suuremman vallan. Myös mahdollisuutemme ylläpitää avointa taloutta ja hyötyä viennistämme saattavat tuolloin heikentyä.

Arvopohjaisuus ja intressit voivat ulkopolitiikassa myös yhdistyä, ja näin itse koen ihmisoikeusperustaisuuden. Puolustamme sellaista maailmanjärjestystä, jossa meillä on liikkumatilaa, ja jossa itsellämmekin on mahdollista ylläpitää rauhaa, vakautta ja vaurautta.

Hyvät kuulijat,

Teemme siis ihmisoikeusperustaista ulkopolitiikkaa, koska olisi meidän etumme mukaista, että maailma olisi hieman ennustettavampi, rauhallisempi, demokraattisempi ja tasa-arvoisempi. Nämä linjaukset tulevat näkymään myös hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa, jonka työstö alkoi tänä syksyllä.

Arvot eivät siis ole toimintamme jälkikirjoitus, vaan kaiken ytimessä. Ulkoministerinä tämä on ollut viestini myös ministeriön ja edustustojen henkilöstölle. Meille tärkeitä arvoja saa ja pitää puolustaa. Pelipaikkoja kansainvälisen yhteistyön edistämiseksi kannattaa hakea aktiivisesti.



Kiitos.

---